

تاثیر فضای مجازی بر تربیت و عملکرد تحصیلی فرزندان مشهد

فرشاد نجاتی ۱ و وحید حجتی نیکو ۲

۱ دانشجوی مقطع کارشناسی رشته روانشناسی دانشگاه بین‌المللی امام رضا Farshad13822003@gmail.com

۲ دکتری تخصصی علوم ارتباطات V.hojati64@gmail.com

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تاثیرات فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی و تربیت فرزندان مشهد در سال ۱۴۰۲ پرداخته و انجام شده است. در این پژوهش از رویکرد کیفی و برای پاسخگویی به سؤال پژوهش از روش پدیدار نگاری استفاده شده است. روش پدیدار نگاری را می‌توان برای پژوهش درباره هر جنبه از واقعیت طبیعی یا اجتماعی که افراد درباره آن برداشتی به دست آورده اند مورد استفاده قرار داد. جامعه آماری این پژوهش نیز، شامل ۵ نفر از دانش آموزان مقطع متوسطه اول و ابتدایی در شهر مشهد می‌باشد. مشارکت‌کننده‌های این پژوهش ۳ نفر از پسران و ۲ نفر از دختران می‌باشند که از نمونه گیری هدفمند انتخاب شده اند. ابزار گردآوری آوری اطلاعات نیز مصاحبه نیمه ساختار یافته می‌باشد، و هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامیده است. داده‌ها از طریق روش مقایسه ای موازی مورد تحلیل قرار گرفته اند و نتایج به دست آمده از روش مصاحبه، جمع آوری، ثبت و به روش تفسیری از طریق تدوین جدول راهنما و استخراج نکات کلیدی، کدگذاری باز، کد مولفه در قالب مضامین عمده دسته بندی گردیده اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که فضای مجازی تاثیر بسیار زیادی بر عملکرد تحصیلی و تربیت فرزندان دارد. در بعد عملکرد تحصیلی و تربیت، نداشتن مدیریت زمان و بی‌برنامگی در استفاده از فضای مجازی باعث به وجود آمدن تاثیرات منفی نظیر داشتن روحیه پرخاشگری، عدم تمرکز، اعتیاد به فضای مجازی، افت عملکرد تحصیلی و دور شدن از واقعیات همراه است، اما با کنترل و مدیریت زمان، تاثیر ناپذیری از افراد مشهور اینترنتی، نظارت دقیق والدین و محدود کردن استفاده از فضای مجازی و همچنین فرهنگ سازی در نحوه استفاده از فضای مجازی باعث تاثیر گذاری مثبت فضای مجازی در زندگی فرزندانمان خواهد شد.

واژگان کلیدی: فضای مجازی، عملکرد تحصیلی، تربیت، مدیریت زمان، نحوه استفاده صحیح

بیان مسئله

یکی از ابزارهای کارآمد به منظور حفظ و احیای اعتقادات و تربیت اسلامی فرزندان فضای مجازی است. فضای مجازی دارای ظرفیت های بالقوه فراوانی است که در صورت فراهم بودن شرایط و ایجاد آن اثرات قابل توجهی در شکل گیری شخصیت افراد به خصوص کودکان خواهد داشت و به خوبی می توان در جهت دستیابی به اهداف والای دینی از آن استفاده کرد (پرتال جامع علوم انسانی). کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در جهان معاصر با سرعت فزاینده ای در حال گسترش است توسعه فناوری های اطلاعاتی و ارتباطات در برنامه های نظام آموزش و پرورش گام های موثر و ماندگاری است که می تواند تحول کیفی اهداف، برنامه ها، روش ها، شیوه ها و در نتیجه اثر بخشی آموزش و پرورش را به دنبال داشته باشد. پیش بینی می شود که با توسعه فناوری ارتباطات و اطلاعات مشکلات لاینحل، از قبیل امور کاربردی آموزش و پرورش، تمرکز روی توانایی ها و نیاز های فراگیر، نهادینه کردن دانش آموز محوری به جای کلاس محوری و تغییر نقش معلم به عنوان راهنمای دانش آموزان و نهایتاً اصلت بخشیدن به آموزش مادام العمر محقق خواهد شد اما آنچه بسیار حائز اهمیت است دقت به کاربرد مثبت یا منفی فناوری های اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزش و پرورش می باشد. فناوری هایی که از تدریس حمایت می کنند باعث ایجاد یادگیری معنی دار و هدفمند می شوند، همچنین باعث تغییر روش های سنتی و معلم محور به تدریس و یادگیری فراگیر محور می شوند. نتایج مطالعات نشان می دهد که معلمان ماهر در کاربرد فناوری اطلاعات بهتر می توانند دانش آموزان را در یادگیری هدایت کننده حل مسئله و مهارت های سطح بالای تفکر، تفسیر و تحلیل اطلاعات، مدیریت زمان و توانایی اولویت بندی مهارت ها در فضای اطلاعاتی و جامعه جهانی مبتنی بر اطلاعات توسعه می یابد و این مربوط به این است که معلمان و دانش آموزان بتوانند به نحو موثر و اصولی از فناوری استفاده کنند (ترابی زاده، ۱۳۹۹)

علم و فناوری هر دو سازنده تمدن بشر است. فناوری دانستن چگونگی انجام کار و فرایند اخلاقی است که در آن ابزار منابع و نظام ها برای حل مساله به کار گرفته می شود کنترل انسان را در محیط طبیعی افزایش دهند و شرایط زندگی انسان را بهتر بسازد. به طور کلی آموزش دو هدف عمده دارد، ۱. آماده کردن جوانان برای کسب دانش و مطالعات بیشتر ۲. آماده کردن جوانان برای دنیای کار و زندگی، اولین هدف مربوط به آموزش علوم و دومین هدف مربوط به آموزش فناوری است، این دو هدف لازم یکدیگرند و جداسازی علوم از فناوری در کیفیت آموزش اثر نامطلوبی دارد (ترابی زاده، ۱۳۹۹).

فضای مجازی نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که توانسته اند به خوبی در زندگی مردم جا باز کنند. مردم بسیاری در سنین مختلف (مخصوصاً جوانان) و از گروه های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنار هم آمده اند و این فاصله های بسیار دور در دنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می کنند. امروزه روش های ارتباطی با دیگران از طریق اینترنت افزایش یافته است. پست الکترونیک، چت روم ها، بازی ها، و... روش هایی برای گسترش و حفظ روابط اجتماعی شده اند. امروزه خانواده ایرانی سیر فرهنگی خود مواجه با فضای مجازی، رسانه های مدرن و... است که هر کدام به نوبه خود بخشی از فرایند تاثیر گذاری در خانواده را هدف گرفته اند. پیامد های مواجهه مخاطبان ایرانی با برنامه های شبکه های ماهواره ای دغدغه های بسیاری را برای جامعه کارشناسی ایجاد کرده است. بسیاری از کارشناسان خانواده و بهداشت جنسی از برنامه ریزی برای تاثیر فرهنگی این سریال ها در عادی سازی خیانت زوجی به یکدیگر می گویند. گسترش فضای مجازی در حوزه رابطه فرزندان و والدین نیز تغییراتی به وجود آورده است که از جمله کاهش نقش خانواده به عنوان مرجع، کاهش ارتباط والدین با فرزند، شکاف نسلی به دلیل رشد تکنولوژی، از بین رفتن حریم بین فرزندان و والدین و ایستادن در برابر یکی از والدین یا هر دو را می توان نام برد. تغییراتی که در حوزه دینی در جامعه رخ داده، کاهش آموزه های دینی در خانواده، دوری خانواده فرزند، کم رنگ شدن حریم های دینی در روابط خانوادگی است (عسگری، ۱۳۹۷).

¹ Social media

اما فضای مجازی مزایای زیادی نیز امروزه برای افراد جامعه مخصوصاً فرزندان و جوانان که شامل دسترسی آسان و رایگان به اطلاعات، پیشرفت تحصیلی و گرفتن ایده های جدید، سرگرمی مناسب، اشتغال و کارآفرینی، آموزش مباحث دینی برای فرزندان و... اشاره کرد (سایت ای وی اس ای، ۱۴۰۲)

در این قسمت قصد داریم تاثیرات منفی این ابزار روی کودکان و فرزندان بررسی کنیم. خوگرفتن به اخلاقیات بد: به کرات در فضای مجازی دیدیم که رفتار های خارج از چارچوب مثل انواع فحاشی ها چقدر زیاد هستند، کودکی که در این فضا قرار می گیرد کم کم قبح و زشتی این رفتار ها برایش از بین می رود و با این رفتار های زشت خو می گیرد. پورنوگرافی^۲: پورنوگرافی به معنای به اشتراک گذاشتن فیلم ها یا تصاویر یا حتی نوشته های تحریک آمیز جنسی به منظور ارضای جنسی است، کودکی که با به سن نوجوانی گذاشته به خاطر یک سری تغییرات هورمونی و افزایش میل جنسی با دیدن این موارد که همراه با آگاهی پایین او از کنترل صحیح نیازش است باعث می شود فرد دست به ارضا غیرطبیعی و ناقص خودش بزند و قطعاً ضررهای فراوانی برای آینده و حالش در پی خواهد داشت. دورشدن از واقعیت: سن کودکی و نوجوانی مخصوص آموزش دیدن و یادگرفتن هست و کودک توی این سن خیلی از مهارت های زندگی رو یاد میگیره و همچنین هویت اون رو شکل میده. این یادگیری در واقع حاصل تعامل افراد با دنیای واقعی فرد تجربه می کند. جال اگر توی این بازه زمانی کودک اکثر تایم و تجربیاتش در یک دنیایی که مجازی است کسب کند نتیجه اش می شود این که هویت کودک به طور ناقص شکل می گیرد و علاوه بر اون یاد نمی گیرد که در مقابل رویداد های دنیای واقعی چطور باید واکنش نشان بدهد (سایت خلاق کتاب).

اما علاوه بر اینکه فضای مجازی می تواند مشکلات بسیار زیادی بر تربیت فرزندان داشته باشد می تواند بر روی عملکرد تحصیلی فرزندان نیز تاثیر منفی بگذارد. کمبود خلاقیت در نوجوانان و دانش آموزان یکی از اثرات منفی فضای مجازی است. یک ویژگی قابل توجه اینترنت آن است که حاوی منابع نامحدودی از اطلاعات است. از مزایای این ویژگی فراهم آوردن و دسترسی سریع و آسان اطلاعات مورد نیاز برای کاربران است اما وقتی همه چیز فراهم باشد نیازی به خلاقیت نیست. دانش آموزان اکنون مجبور نیستند تلاش زیادی در قبال تکالیف داشته باشند چون فقط چند دقیقه وقت لازم است تا تمام اطلاعات مورد نیاز را از اینترنت بگیرند و در کار خود کپی کنند. اتلاف وقت یکی دیگر از اثرات منفی فضای مجازی است، به عنوان یک مخزن بی پایانی از سرگرمی، اینترنت تا حدودی مشابه حفره ای سیاه است که راهی برای گریز باقی نمی گذارد. دانش آموزان و نوجوانان بسیاری بیشتر زمان خود را فقط صرف تماشای فیلم و انجام بازی می کنند به جای آن که فعالیت های معنی دار دیگری را یاد بگیرند یا انجام دهند، و بی شمار مشکل دیگر از قبیل دوری از خانواده، مختل شدن حریم خصوصی، بی خوابی، کم تحرکی فیزیکی، اعتیاد به اینترنت که همگی میتوانند تاثیرات مستقیم و اثر گذاری بر تربیت و عملکرد تحصیلی جوانان داشته باشند (سایت تابار).

بنابراین با توجه به مطالبی که در بیان مسئله تحقیق حاضر شد محقق در این پژوهش به دنبال پاسخ این سوال است که چگونه می توان تاثیرات منفی فضای مجازی را به تاثیرات مثبت تبدیل کرد؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

خلا های پژوهشی

معمولاً انجام هر تحقیق محدودیت هایی به همراه دارد که در صورت غلبه بر آنها نتایج تحقیق معتبر تر خواهد بود. لذا محدودیت های این تحقیق به شرح ذیل بیان می شود: ۱. پراکندگی آزمودنی ها از لحاظ وضعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ۲. استفاده از مصاحبه و مشاهده، اطلاعات ارزشمند و تکمیلی دیگری را می توانست فراهم کند که متأسفانه بنا بر محدودیت های زمانی و اداری چنین کاری میسر نشده است ۳. احتیاط بسیاری از دانشجویان در پاسخ به سوالات پرسش نامه تحقیق و محافظ کاری آنان ۴. از

2 Ivsj

3 pmography

آنجایی که مطالعه حاضر در جمعیت محدودی از دانشجویان در زمان و مکان خاصی صورت گرفته است لذا نتایج این پژوهش قابل تعمیم به جامعه گسترده نخواهد بود (نظری، ۱۳۹۶).

خلأهای کاربردی تحقیق

مهم ترین نکته ای که در این پژوهش به دست آمد این است که تاثیر فضای مجازی همه اقشار جامعه مخصوصا فرزندان و جوانان را در بر گرفته است و این نقطه قوت مهمی برای جامعه ما است و دولت می تواند به عنوان نهاد متولی آموزشی و دیگر نهاد های مربوطه با مدیریت فضای مجازی در راستای کیفیت زندگی محلی، شهری و حتی ملی آن را هدایت کنند. گسترش شبکه های اجتماعی از طریق مشارکت، موجب بهبود کیفیت زندگی می گردد. مشارکت اجتماعی در برگیرنده انواع مختلف کنش فردی و گروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه تاثیر نهادن بر فرایندهای تصمیم گیری درباره مسائل عمومی است. تشکیل شبکه ها هر یک از افراد جامعه را قادر می سازد به دیگری کمک کنند. با انجام هر یک از این کارها نه تنها از فواید فردی در شبکه ها سود می برند، بلکه با ایجاد ارتباطات بیشتری فضای دلنشین برای زندگی و جامعه فراهم می کند (نظری، ۱۳۹۶).

تعاریف مفاهیم تحقیق

تعاریف علمی

فضای مجازی:

یک مفهوم فردی و همچنین بین المللی است که یک فناوری دیجیتال گسترده و به هم پیوسته را توصیف می کند. این اصطلاح از داستان های علمی و هنری وارد فرهنگ عامه شده اما اکنون توسط استراتژیست های فناوری، متخصصان امنیتی، رهبران دولت، ارتش و صنعت و کارآفرینان برای توصیف حوزه محیط جهانی فناوری استفاده می شود (سایت ویکی پدیا، ۱۳۹۲).

عملکرد تحصیلی:

عبارت است از کلیه فعالیت ها و تلاش هایی که یک فرد در جهت کسب علم و دانش و گذراندن پایه ها و مقاطع تحصیلی مختلف در مراکز آموزشی از خود نشان می دهد (مارتین و همکاران، ۲۰۰۶)

تربیت:

به فعلیت رساندن استعداد ها، به کمال رساندن فرد مستعد کمال و نیز مراقبت از او در مسیر رشد و سیر او به سوی کمال است (سایت پرتال جامع علوم انسانی، ۱۳۸۷).

تعاریف عملی:

فضای مجازی:

در این تحقیق منظور از فضای مجازی، پاسخ هایی است که از مصاحبه با مصاحبه شوندگان به دست می آید.

عملکرد تحصیلی:

در این تحقیق منظور از عملکرد تحصیلی، پاسخ هایی است که از مصاحبه با مصاحبه شوندگان به دست می آید.

تربیت:

در این تحقیق منظور از تربیت، پاسخ هایی است که از مصاحبه با مصاحبه شوندگان به دست می آید.

پیشینه تحقیق

پیشینه داخلی

سینایی و موسوی مشهدی (۱۴۰۱) تحلیل جامعه شناختی اثر فضای مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پرداخته است. این پژوهش با روش تحقیق همبستگی و با ابزار پرسشنامه انجام شده است. جامعه آماری جامعه آماری شامل تمام دانش آموزان

دخترسال اول دوره متوسطه ناحیه دو آموزش و پرورش شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ است. حجم نمونه بر اساس فرمول مورگان^۵ ۳۸۰ نفر انتخاب و اطلاعات با استفاده از شیوه نمونه گیری در دسترس گرد آوری شده اند. یافته های این تحقیق نشان می دهند که انگیزه پیشرفت گروه کاربر فضای مجازی و شبکه اجتماعی از میانگین انگیزه پیشرفت گروه غیر کاربر بیشتر بوده است.

ترابی زاده (۱۳۹۹) بررسی تاثیر فضای مجازی بر تعلیم و تربیت رسمی که در این مقاله به بررسی تاثیر فضای مجازی بر تربیت افراد پرداخته شده بود روش این تحقیق از نوع توصیفی است در این پژوهش مطالب جمع آوری شده بر اساس اهداف و سوالات پژوهش طبقه بندی شده است و سپس سوالات بر اساس سوالات تحقیق مورد تحلیل قرار گرفته است در این تحقیق نمونه گیری انجام نشده بلکه منابع در دسترس مورد مطالعه و بررسی واقع شده است متون منتخب شده به صورت هدفمند بر اساس سوالات پژوهش گزینش شده اند پیامد های مثبت فضای مجازی شامل کارکردهای آموزش اکتشافی ابزاری ارتباطی و ... و پیامد های منفی شامل افترا و آزار و اذیت کلاه برداری انتشار تصاویر مستهجن پخش ویروس و... است.

مصباحی جمشید (۱۳۹۸) بررسی مسائل تربیت دینی در فضای مجازی و نحوه مواجهه با آن ها که در دو محور (ضرورت درک خدای همه جا حاضر) و (وجود اخلاقی نظارتی) میگذرد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است و یافته ها حاکی از آن است که میان این عناصر تربیت دینی ویژگی های فضای مجازی تناظر برقرار است که در برخی موارد به تحقق تربیت دینی مطلوب یاری می رساند و در مواردی نیز به عنوان مانع عمل می کند. تحلیل این تناظر علاوه بر اینکه به شناخت عوامل و موانع دینی یاری می رساند راهکار مواجهه با مسائل تربیت دینی در فضای مجازی را نشان می دهد.

عسگری (۱۳۹۷) بررسی آسیب شناسی فضای مجازی بر تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان که در این مقاله به تاثیر فضای مجازی بر عملکرد اخلاقی و تحصیلی فرزندان پرداخته شده بود که در آن آثار و پیامد های منفی اینترنت در رابطه با آداب و اخلاق زندگی خانوادگی مورد بررسی قرار گرفته است. روش علمی این پژوهش به صورت توصیفی تحلیل بوده و روش جمع آوری مطالب نیز به صورت کتابخانه ای و جستجو در پایگاه ها و منابع اطلاعات علمی اینترنت بوده است. نتایج پژوهش نشان می دهد که گسترش فضای مجازی اینترنتی مانند انواع دیگر پیشرفت ها پیامد ها آثار مثبت و منفی ایجاد کرده است. از جمله پیامد های مثبت فضای سایبری آسان سازی و سرعت بخشیدن ارتباطات و تبادل اطلاعات است. از جمله پیامد های منفی فضای سایبری از ابعاد گوناگون می توان به آسیب های روانی و شخصیتی آسیب های خانواده و آسیب های اخلاقی و فرهنگی اشاره کرد. یافته های این پژوهش نشان می دهد هدایت و نظارت والدین در کنار شناخت و آگاهی از آسیب های پیش رو فضای مجازی می تواند از بهترین راهکار ها در جهت رفع آسیب های فضای مجازی باشد.

حاج محمدی و حاج محمدی (۱۳۹۶) بررسی تاثیرات اخلاقی استفاده از فضای مجازی بر پیوند زناشویی و روابط فرزندان در خانواده پرداخته است. روش علمی این پژوهش ابتدا تاثیرات اخلاقی فضای مجازی با روش کتابخانه ای و به طور توصیفی تحلیل تبیین و سپس پیامد های آن بر روابط زناشویی و فرزندان در خانواده بررسی شده است. یافته ها نشان داد که در کنار مزایای فضای مجازی معایبی نیز وجود دارد. نداشتن آگاهی کافی در باره فضای مجازی می تواند آسیب های اخلاقی زیادی را برای خانواده و روابط اعضای خانواده در پی داشته باشد. مطالعات بیانگر آن است که میان استفاده از فضای مجازی و آسیب های ارزش های خانوادگی رابطه وجود دارد. هرچه میزان استفاده از شبکه های مجازی در خانواده بیشتر باشد تعاملات خانوادگی کمتر می شود و سرمایه اجتماعی پیوند خانوادگی رو به زوال می رود. یافته های این پژوهش نشان داد این تهدید می تواند آسیب های جبران ناپذیر بر جنبه های مختلف نظام خانواده وارد کرد. شماری از این آسیب ها عبارت اند از: تضعیف نقش خانواده به منزله مرجع بی اعتمادی زوجین به یکدیگر دروغگویی کاهش ارتباط والدین با فرزندان و .... اشاره کرد.

نظری و دیگر همکاران (۱۳۹۶) بررسی شیوه زندگی متاثر از فضای مجازی و تاثیر آن بر سلامت روان که در این مقاله به تاثیر فضای مجازی بر سبک زندگی و سلامت روان پرداخته شده بود روش پژوهش این تحقیق از نوع توصیفی پیمایشی از نوع هدف کاربردی می باشد جامعه آماری شام کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال ۱۳۹۵_۹۴ برای نمونه گیری با فرمول کوکران ۳۶۱ نفر با موثر گیری تصادفی طبقه ای انتخاب گردید داده ها با پرسشنامه مشتمل بر سه بخش مشخصات جمعیت شناختی شیوه زندگی متاثر از فضای مجازی طاهری و سلامت روان کلدبرگ جمع آوری گردید تحلیل داده ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار آموست و اس پی اس اس ۱۹۷ انجام شده است یافته های این تحقیق نشان می دهد که میانگین نمره شیوه زندگی متاثر از فضای مجازی بر حسب جنسیت پایگاه اجتماعی اقتصادی و وضعیت تاهل متفاوت نبود است و همچنین رابطه معنا دار و مستقیم بین شیوه زندگی متاثر از فضای مجازی و سلامت روان وجد داشته است.

حاجیانی و محمدزاده (۱۳۹۳) بررسی تاثیر فضای مجازی بر هویت ملی دانشجویان که در این مقاله به تاثیر فضای مجازی بر هویت دانشجویان پرداخته شده بود در این تحقیق محققین برای بخش کمی از روش پیمایشی با ابزار پرسشنامه استفاده کردند پرسشنامه تحقیق بین دو نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران توزیع شده است یافته های تحلیل داده ها در آزمون فرضیات تحقیق نشان داد که بین میزان استفاده از اینترنت و بعد شناختی هویت ملی کاربران همبستگی کامل با شدت ۰/۱۱۹ در جهت مثبت وجود دارد پژوهش جاری از نوع زمینه یابی پیمایشی بر حسب هدف مطالعه همبستگی دو و چند متغیر است.

وکیل ها (۱۳۹۲) بررسی تاثیر فضای مجازی بر عرصه هویت فرهنگی که در این مقاله به تاثیر فضای مجازی بر فرهنگ جامعه پرداخته شده بود این پژوهش از نوع توصیفی تحلیلی است و روش مورد استفاده در آن کتابخانه ای است که ابزار گردآوری آوردی داده ها فیش برداری از مجموعه آثار مرتبط است.

تاجیک و کاظمینی (۱۳۹۲) بررسی رابطه فضای مجازی با تغییرات فرهنگی و دینی کاربران که در این مقاله به بررسی تغییرات دینی و فرهنگی و عقیدتی به واسطه فضای مجازی پرداخته شده بود این پژوهش از نظر هدف کاربردی از نظر نوع داده ها کمی از نظر نحوه گردآوری داده ها توصیفی از نوع همبستگی و از نظر شیوه اجرا پیمایشی است جامعه آماری پژوهش شامل ۲۸۰۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران می باشد که از این تعداد ۳۸ نفر با استفاده از جدول کرجس-مورگان به شیوه نمونه گیری تصادفی ساده جهت انجام پژوهش انتخاب شدند.

فرخ نیا و لطفی (۱۳۹۰) بررسی تاثیر فضای مجازی بر مدگرایی که در این مقاله به تاثیر فضای مجازی بر فرهنگ مد گرایی پرداخته شده بود شناخت تاثیر فضای مجازی اینترنت بر مدگرایی دانشجویان دانشگاه آزاد همدان با استفاده از روش پیمایشی و جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه محقق ساخته با حجم نمونه ۳۸۱ به روش نمونه گیری طبقه ای مورد بررسی قرار گرفت.

پیشینه خارجی

ژانگ و دیگر همکاران^۶ (۲۰۲۱) در تحقیقی به بررسی تاثیر استفاده از اینترنت بر نتایج یادگیری نوجوانان پرداخته است جامعه آماری این تحقیق از نوجوانان روستایی در چین تشکیل شده است شیوه نمونه گیری این پژوهش از داده های cpfs استفاده شده است یافته های این پژوهش نشان می دهد که نتایج تحلیل توصیفی نشان دهنده افزایش مستمر تعداد نوجوانان در دسترسی به اینترنت و مدت زمانی است که آن ها آنلاین می گذرانند نتایج مدل های اثر ثابت آنها نشان می دهد که استفاده از اینترنت تاثیرات مثبت اما عمدتا ناچیز بر نتایج یادگیری نوجوانان دارد.

6 Anos

7 Spss19

8 Kerjey Morgan's

9 Ziang et all

خو و دیگر همکاران (۲۰۱۹) در تحقیقی به بررسی تاثیر دسترسی به اینترنت بر یادگیری دانش آموزان پرداخته است. جامعه آماری این تحقیق را دانش آموزان ۵۹۰۳ مدرسه ابتدایی که از سال های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۴ به اینترنت دسترسی داشته اند در پرو تشکیل شده است. شیوه نمونه گیری این پژوهش از روش سرشماری سالانه مدارس و یک آزمون استاندارد سالانه مهارت های دانش آموزان است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که دسترسی به اینترنت تاثیر متوسط و مثبتی بر نمرات ریاضی استاندارد شده متوسط مدرسه دارد اما مهمتر از آن این است که این تاثیر در طول زمان افزایش می یابد.

دوکرو دیگر همکاران^۱ (۲۰۱۸) در تحقیقی به بررسی تاثیر اینترنت بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پرداخته شده این پژوهش از نوع پژوهش ترکیبی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را ۷۰ معلم و ۱۰۱۰ دانش آموز دبیرستان در کلانشهر کپ کوست غنا تشکیل شده است. شیوه نمونه گیری این پژوهش از طریق پرسشنامه و برنامه های مصاحبه با نرم افزار اس پی اس اس انجام شده است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که اینترنت تاثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان داشته است.

الماسی و دیگر همکاران (۲۰۱۷) در این پژوهش به بررسی تاثیر استفاده از اینترنت در بین دانش آموزان مقطع تحصیلی متوسطه و تاثیر آن ها بر یادگیری پرداخته شده است. روش این پژوهش آمیخته با طرح توصیفی بود. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان دانشگاه بروکسل تشکیل شده است. شیوه نمونه گیری این پژوهش با استفاده از پرسشنامه نیمه مصاحبه و مشاهده جمع آوری شده است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که اگر به استفاده از اینترنت برای مقاصد آموزشی در میان دانش آموزان دبیرستان بهبود یافته است. اکثر آنها از اینترنت به عنوان رسانه اجتماعی برای چت و معاشرت تماشای فیلم و گوشت دادن به موسیقی استفاده می کنند. اطلاق وقت تاخیر در ارسال تکالیف مدرسه نتایج ضعیف تحصیلی و طفره رفتن از مدرسه از جمله اثرات مرتبط با استفاده از اینترنت در بین دانش آموزان متوسطه گزارش شده است.

گرینفیلد و دیگر همکاران^۲ (۲۰۰۱) در تحقیق به بررسی تاثیر استفاده از کامپیوتر بر کودکان و رشد نوجوانان پرداخته شده است. جامعه آماری این پژوهش از کودکان و نوجوانان شهر لس آنجلس و کالیفرنیا تشکیل شده است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که نوجوانان از کودکان و بزرگسالان بیشتر از رایانه استفاده می کنند و همچنین استفاده پسران در مقایسه با دختران و استفاده سفید پوستان در مقایسه با سیاه پوستان بیشتر است، و بررسی ها به طور کامل تر رابطه بین بازی های خشونت آمیز و پرخاشگری کودکان را نشان می دهد.

ادبیات تحقیق

منظور از فضای مجازی چیست؟

شاید سوالات زیادی در ذهن همه ما در مورد فضای مجازی وجود داشته باشد. با فراگیر شدن اینترنت و شبکه های اجتماعی و پیام رسان ها مانند تلگرام^۳، اینستاگرام^۴... واژه فضای مجازی را زیاد می شنویم برای آنکه وقتی به این اصطلاح برخورد می کنیم بدانیم که دقیقا با چه چیزی روبرو هستیم. لازم است درک درستی از آن داشته باشیم. به همان اندازه که ما باید اطرافیانمان را خوب بشناسیم و بدانیم که داریم کجا زندگی میکنیم شناخت این فضا نیز مهم است.

ما زمان زیادی از زندگی خود را در محیط فضای مجازی می گذرانیم و باید به ماهیت و کارکرد آن آشنا باشیم. باید یادمان باشد که شاید نام فضای مجازی کمی گول زننده باشد. در بسیاری از موارد ما صفت مجازی را برای چیزهایی به کار می بریم که حقیقی هستند، مثلا عشق مجازی در برابر عشق حقیقی یا بازی های فیزیکی در برابر بازی های کامپیوتری، اما در فضای مجازی با

1	Ko et all	0
1	Diker et all	1
1	Anasi et all	2
1	Genfield et all	3
1	Telegram	4
1	Instagram	5

محیطی رو به رو هستیم که روی زندگی ما تاثیر زیادی دارد ما نیز می‌توانیم بر دیگران تاثیر بگذاریم. بنابراین اهمیت آن از زندگی واقعی و روزمره ما کمتر نیست.

آیا فضای مجازی همان اینترنت است؟

نه! اینترنت فضای مجازی نیست، بلکه اینترنت ابزار دستیابی و رسیدن به آن است. شبکه جهانی اینترنت، شامل تعداد بسیار زیادی کامپیوتر است که با هم در سراسر دنیا به صورت شبکه کار می‌کنند. این کامپیوترها محتوای داخل فضای مجازی را در خود نگه داری می‌کنند. البته مسئولیت برقراری و حفظ ارتباطات بین یکدیگر را هم مدیریت می‌کنند. اینترنت را می‌توانیم بستری برای استفاده از فضای مجازی بدانیم. ما برای قدم برداشتن در فضای مجازی نیازمند کشف‌هایی به نام اینترنت هستیم.

آیا منظور از فضای مجازی، شبکه‌های اجتماعی هستند؟

شبکه‌های اجتماعی مانند تلگرام، اینستاگرام، فیسبوک، توییتر و... فقط قسمتی از این فضا هستند. در واقع شبکه‌های اجتماعی قسمتی از خدماتی هستند که می‌توان در این دنیای جدید پیدا کرد. این روزها بسیار بیش از گذشته اطلاعاتمان را از شبکه‌های اجتماعی دریافت می‌کنیم اما این فضا بسیار بزرگ تر از آن است که فکر می‌کنید.

خدمات موجود در فضای مجازی چه چیزهایی هستند؟

شبکه‌های اجتماعی که نوع پیام رسانی به شمار می‌آیند فیسبوک و کلوب و تانگو از این دسته هستند. پیام رسانی: قدیمی ترین نوع انتقال پیام ایمیل یا همان پست الکترونیک است. با فراگیر شدن تلفن همراه شاهد ظهور پیام رسانی‌های فوری مانند تلگرام و... هستیم. اشتراک گذاری: سرویس‌هایی که برای میزبانی فایل، متن، عکس، ویدئو و صوت خدمات می‌دهند مانند اینستاگرام، یوتیوب یا آپارات. خدمات پایه: موتورهای جست و جو مانند گوگل، یاهو و... آموزش: دانشگاه‌های آنلاین یا سایت‌هایی که به آموزش موضوعات مختلف می‌پردازند مانند سایت‌های آموزشی مثل سایت راسخون. خدمات دولتی: ادارات و سازمان‌ها و نهاد‌هایی که خدمات بسیاری مانند درخواست‌ها و مجوزها را در فضای مجازی ارائه می‌کنند. تفریح و سرگرمی: بازی‌های رایانه‌ای و موبایلی و... از این دسته هستند. کسب و کار: انواع خرید و فروش کالا و خدمات، بورس اوراق بهادار در این دسته از خدمات قرار می‌گیرند و البته خدمات فضای مجازی محدود به این موارد نیست و طیف بسیار گسترده‌ای دارد که تاثیر بسیار زیادی بر سلامت افراد جامعه می‌گذارد (سایت فرزند سبز، ۱۳۹۷).

مواجهه امروزی با فضای مجازی که به گفته کارشناسان و صاحب نظران به عرصه تحقیق زندگی بشر تبدیل شده است، چالش‌هایی را در جامعه ایجاد کرده است که حاصل توسعه سریع اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و پایین بودن دانش رسانه‌های جامعه است. نمی‌توان فضای مجازی را مترادف با اینترنت دانست، اما اینترنت ابزار ورود به فضای مجازی است، اینترنت سامان‌های جهانی از شبکه‌های رایانه‌ای به هم پیوسته است، مجموع پروتکل اینترنت برای ارتباط با یکدیگر استفاده می‌کنند. به عبارت دیگر اینترنت شبکه‌هایی است که از میلیون‌ها شبکه خصوصی، عمومی، دانشگاهی، تجاری و دولتی در اندازه‌های محلی و کوچک تا جهانی و بسیار بزرگ تشکیل شده است. اگر بخواهیم آنچه که اینترنت را تشکیل می‌دهد معرفی کنیم و فرق آن را با فضای مجازی بدانیم باید به ۳ بعد اشاره کنیم:

۱. زیرساخت:

منظور از زیرساخت وسایل فیزیکی است که امکان اتصال و دسترسی به فضای مجازی را فراهم می‌کند.

۲. خدمات:

منظور نرم افزارهایی است که روی زیرساخت فضای مجازی ارائه می‌شود و شرایط برقراری ارتباط اینترنت را برقرار می‌کنند.

1	Facebook	6
1	Twitter	7
1	Google	8
1	yahoo	9

۳. محتوا:

منظور نوع و میزان داده ها و اطلاعاتی است که از طریق نرم افزارهای فضای مجازی منتقل می شوند که می تواند در قالب متن، صوت، تصویر، ویدئو یا فایل کاربری باشد و به لحاظ موضوعی هم شامل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، دینی، آموزشی، سرگرمی و... می شود.

از این ۳ موردی که با آن اشاره شد چیزی که اهمیت و کاربرد بیشتری دارد، خدمات فضای مجازی است، فضای مجازی آن قدر از لحاظ محتوایی خدمات متنوعی دارد، که به سختی می توان از آن دسته بندهایی ارائه داد اما خدمات موجود را می توان در دسته بندی های زیر خلاصه کرد:

خدمات پایه: شامل موتور های جستجو و جو

انتقال پیام: شامل ایمیل پیام رسان های فوری مثل تلگرام و ...

اشتراک گذاری: مثل اینستاگرام، یوتیوب و...

آموزش و تحصیل: شامل دانشگاه های آنلاین و وب سایت های درس محور است.

خدمات شهروندی: خدمات شهروندی بین مردم و حاکمیت اعم از دولت الکترونیک، امور قضایی و... است.

کسب و کار: تجارت الکترونیک اعم از خرید و فروش کالا، مبادله بورس و اوراق بهادار و... است.

تفریح و سرگرمی: شامل انواع بازی های رایانه ای، گیم ها، ورزش های فکری و... است (سایت راسخون، ۱۳۹۶).

امروزه بسیاری از افراد هنگام استفاده از واژه (فضای مجازی) مقصود واژه اینترنت را در ذهن بازنمایی می کنند. این در حالی است که واژه فضای مجازی مدت ها پیش از آنکه اینترنت در جهان رواج پیدا کند وجود داشت. به رغم تلفیق بیش از حد دو واژه اینترنت و فضای مجازی در دوران کنونی، به نظر می رسد نباید فضای مجازی را با اینترنت اشتباه گرفت. این لفظ غالباً اشاره به اشیا و شخصیت هایی که تا حد زیادی در خود شبکه مخابراتی وجود دارد به کار می رود تا جایی که برای مثال ممکن استاری گفته شود یک وبگاه. بنابراین و بر اساس این تعبیر، اتفاقاتی که در اینترنت رخ می دهد در فضای مجازی به وقوع می پیوندد نه جاهایی که شرکت کنندگان یا سرورها به طور فیزیکی واقع شده اند. همانطور که اشاره شد برخلاف معانی قدیمی فضای مجازی، امروزه این واژه به طور گسترده تری استفاده می شود که در اغلب موارد صحیح نیست.

یکی از موارد به کارگیری لفظ فضای مجازی به جای رسانه است که دکتر سعید رضا عاملی دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد تفاوت این دو لفظ به رسانه ها گفته است: می خواهند بگویند که رسانه های جدید برابر با اینترنت است. می توان گفت: رسانه های جدید و اینترنت به لحاظ ماهیت یک پدیده است، چون هر دو آن ها دیجیتال و تعاملی هستند و هر دو از خصیصه ها پر لینک بودن برخوردارند، ظرفیت شبکه ای، ماهیت ماژولار و غیر مرکزی دارند، ولی بین فضای مجازی و رسانه های جدید تفاوت وجود دارد. لزوماً اینترنت مساوی با رسانه های جدید نیست. اینترنت و فضای مجازی در دل خود نیز رسانه های جدید را دارد. فضای مجازی در واقع یک فضای دومی است که بسیاری از قابلیت های جهان اول را که جهان فیزیکی است در درون خود هضم کرده است. لذا شبکه ارتباطی، شبکه تراکنش و شبکه ماژولار آلت (سایت تابناک).

امید است که فرق بین فضای مجازی و اینترنت را متوجه شده باشید تا منظور این جانب را از آ موضوع تاثیر فضای مجازی بر تربیت و عملکرد تحصیلی فرزندان بهتر متوجه شده باشید.

منظور از عملکرد تحصیلی چیست؟

2	web	0
2	server	1
2	nodular	2

عملکرد تحصیلی عبارت است از کلیه فعالیت ها و تلاش هایی که یک فرد در جهت کسب علوم و دانش و گذراندن پایه ها و مقاطع تحصیلی مختلف در مراکز آموزشی از خود نشان می دهد. عملکرد تحصیلی عبارت است از درجه و میزان موفقیت فرد در امتحانات پایان ترم تحصیلی مدارس که از نمره صفر تا بیست تعیین می گردد. عملکرد تحصیلی بالا در دانش آموزان یکی از هدف های مهم نظام آموزشی است. در تحقیقات و پژوهشگران همه سعی دارند تا عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی یادگیرندگان را پیدا کنند و آن را در محیط آموزشی به کار ببرند. عملکرد تحصیلی باید طوری تنظیم و هدایت شوند که رشد و یادگیری در یادگیریشان افزایش پیدا کند (سایت استاد بانک، ۱۳۹۵).

هوش را می توان از عمده ترین و تعیین کننده ترین عوامل موثر در عملکرد تحصیلی به شمار آورد. هوش هر فرد را می توان به دو دسته عمومی و اختصاصی تقسیم کرد که هوش عمومی شامل توانایی هایی است که اغلب خاصیت انسان را نشان می دهد. هوش اختصاصی نیز استعداد و توانایی خاص است که فرد یک یا چند زمینه خاص دارد. هوش اختصاصی هم وراثت و هم محیط (فرصت های یادگیری) عوامل تعیین کننده مهمی در توانایی های هوشی هستند. وراثت دامنه یا حداکثر هوش یک فرد را مشخص می کند در حالی که محیط تعیین می کند که فرد در کجای دامنه قرار دارد.

در مقابل هوش که تقریباً ذاتی است، انگیزه ها و پدیده ای اکتسابی فرض می شود. در روانشناسی تربیتی و یادگیری اصطلاح انگیزش در مورد عاملی به کار می رود که دانش آموزان یا به طور کلی یادگیرنده را برای آموختن درس به تلاش و کوشش وادار دارد و به فعالیت او شکل و جهت می دهد. انگیزه تحت تاثیر عوامل گوناگونی همچون نیازها (جسمانی و شناختی) رغبت ها، محرک ها، امیال، گرایش ها، فشار های محیطی قرار می گیرند. در محیط آموزشی به انگیزه بیشتر از هوش تاکید می شود و عقیده بر این است که از میان دانش آموزان دارای هوش معمولی کسانی موفق تر هستند که انگیزه بالاتری دارند. از طرفی انگیزه می تواند درونی و بیرونی باشد. کسانی دارای انگیزه بیرونی هستند تلاش هایشان فقط برای دستیابی به چیز دیگری است اما کسانی که دارای انگیزه درونی هستند کار را صرفاً برای خود و رضایت درونی خود انجام می دهند. عقیده بر این است که انگیزه درونی از قابلیت به مراتب بالاتر برای رساندن دانش آموزان به پیشرفت و موفقیت برخوردار است. هدف گزینی از جمله عوامل موثر و مهم فردی در عملکرد تحصیلی است، دانش آموزانی که برای تحصیل خود اهدافی در نظر می گیرند از آن هایی که هدف خاصی را دنبال نمی کنند موفقیت بیشتری را تجربه خواند کرد. داشتن هدف باعث می شود دانش آموزان برای رسیدن به آن ها تلاش کنند اگر این اهداف متناسب با توانایی او باشد و تلاش لازم را انجام دهد موفق خواهد شد و این موفقیت باعث بالا رفتن عزت نفس و انگیزه او برای تعیین اهداف بعدی می گردد و اگر هدفی فراتر از سطح توانایی خود برگزیند دچار شکست می شود و این شکست به نوبه خود ممکن است انگیزه، عزت نفس و عملکرد تحصیلی وی را تحت شعاع قرار دهد. دانش آموزانی که از انگیزه درونی بالا برخوردار هستند اهدافشان را به قصد افزایش دامنه مهارت ها و شایستگی هایشان تدوین می نمایند و دانش آموزانی که دارای انگیزه بیرونی بالا هستند اهدافی را بر میگزینند که بتوانند با آن ها شایستگی های خود را به دیگران نشان دهند.

عقیده دانش آموزان دسته اول این است که تلاش بیشتر منجر به عملکرد تحصیلی بالاتر میشود آن ها از شکست خود درس می گیرند و از آن، جهت موفقیت های بعدی خود استفاده می کنند، در حالی که دسته دوم یادگیری را وسیله ای برای پیش گرفتن از دیگران تلقی می نمایند و هنگامی که به این هدف برسند دچار ترس شده و احساس می کنند ارزش وجودشان مورد تهدید قرار گرفته است. تحقیقات نشان داده است که دانش آموزان مضطرب جزء دسته دوم هستند، درمورد این موضوع نگرانی دارند که چگونه می توانند خوب باشند آن ها تمرکز خود را به جای آن که کامل بر تکلیف یا وظیفه تحمیلی خویش معطوف نمایند صرف افکار مزاحمی همچون ارزیابی منفی دیگران و عملکردشان می کنند در نتیجه اضطراب حاصل از این افکار بر حافظه و عملکرد تحصیلی تاثیر منفی دارد.

عوامل آموزشی مانند مدیر مدرسه، معلم، اهداف و محتوای برنامه های آموزشی، روش ها و امکانات آموزشی را می توان از جمله عوامل برشمرد. به طور کلی مجموعه انتظارات در اختیار دانش آموزان قرار می دهد می تواند سهم بسزایی در موفقیت یا عدم موفقیت تحصیل دانش آموزان داشته باشد.

تاثیر شرایط اقتصادی، اجتماعی و روان خانواده بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان در پژوهش های متعددی به اثبات رسیده است. مهم ترین عوامل خانوادگی موثر در پیشرفت تحصیلی عبارت اند از: شرایط اجتماعی و اقتصادی، تحصیلات و سطح فرهنگ خانواده، تعداد اعضای خانواده، اشتغال کودکان، اشتغال مادران و ارتباط بین اولیا. شرایط عاطفی حاکم بر خانواده مهم ترین عامل در شکل گیری نگرش دانش آموزان نسبت به امور تحصیلی است. عمدتاً فقط فرهنگی بعضی از خانواده ها که به علت بی سوادی والدین باعث می شود تا توجه به تحصیل فرزندان مبذول نگردد. از طرفی در برخی از خانواده های سطح بالا که از تحصیلات نسبتاً خوبی برخوردار هستند جو حاکم بر خانواده به گونه ای است که به علم و تحصیل ارزش فراوانی اختصاص داده می شود. در این خانواده ها از فرزندان انتظار می رود تا مدارج بالای علمی را طی انتظارات دارد می شود ممکن است اضافه تر از توانایی و ظرفیت آن ها باشد و عدم تعادل میان انتظار و توانایی ها منجر به بروز مشکلات متعددی در دانش آموزان می گردد وقتی در اجتماع و معیار های مادی از ارزش و اهمیت بیشتری برخوردار باشد و فرهنگ و پژوهش و مطالعه در روحیه تک تک اعضای آن شکل نگرفته باشد. مهم است که ذهنیت آن جامعه نیز با ارزش تحصیل و کسب دانش بیگانه است. به همین دلیل است که مساله بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان یا حداقل جلوگیری از افت تحصیلی آنان مسئله پیچیده و دشواری است، در واقع کنترل تمامی عوامل تاثیر گذار بر عملکرد بسیار مشکل است.

متغیر کمال گرایی به عنوان یکی از عوامل تاثیر خاص خود را بر عملکرد تحصیلی میگذارد. این متغیر خود می تواند از شرایط تربیتی خانوادگی، آموزشی و اجتماعی متاثر باشد. عدم برآورده ساختن انتظارات خود و دیگران با کیفیتی کامل و بدون اشتباه دانش آموزان را دچار وسواس می سازد و اگر نتواند به هدف کامل نائل آید احساس گناه، سرزنش و افسردگی خواهند نمود این عوامل به نوبه خود بر عملکرد خود تاثیر می گذارد.

منظور از تربیت فرزندان چیست؟

تربیت فرزند از نظر روانشناسی به معنای درک چگونگی تربیت فرزندان است. تربیت فرزندان تا حد زیادی به سبک والدین نسبت داده می شود. هیچ مرحله مهمی مانند دوران کودکی در زندگی انسان وجود ندارد.

انواع تربیت فرزند چیست؟

انواع سبک های فرزند پروری: به گفته محققان روانشناسی، شیوه های فرزند پروری متعددی وجود دارد که ۵ سبک اصلی را شامل می شود. سبک های فرزند پروری در این والدین از نظر عاطفی غفلت می کنند یا پاسخگو هستند (قوانین کمی) والدین ایجاد می کنند، با یکدیگر متفاوت هستند. در ادامه توضیحی در مورد انواع تربیت فرزند یا همان سبک های مختلف فرزند پروری ذکر کرده ایم.

۱. فرزند پروری آسان گیر:

همانطور که از نام آن ها پیداست، والدین خوش اخلاق یا فرزندان خود درگیر هستند. آن ها تلاش زیادی برای هدایت رفتارهای فرزندان خود انجام می دهند. با این حال آن ها معمولاً از درگیری اجتناب میکنند، اما به بچه اجازه می دهند بیشتر تصمیمات را خودشان بگیرند. علاوه بر این آن ها به نیازهای فرزندان خود پاسخ می دهند.

۲. فرزند پروری مستبدانه یکی از رایج ترین انواع تربیت کودک در جهان :

والدین مستبد، بسیار سخت گیر، انعطاف ناپذیر و سرسخت هستند. چنین والدینی سعی می کنند تمام جنبه های زندگی فرزندان را کنترل کنند. معمولاً در این نوع تربیت فرزندان، والدین به تاثیر تشویق بر کودکان اعتقاد ندارند و سعی می کنند همه

چیز را از دیدگاه خودشان انجام دهند. نتایج به دست آمده از جلسات مشاوره روانشناسی بچه‌ها نشان می‌دهد این نوع از انواع تربیت فرزندان یکی از دلایل عدم توانایی دوست‌یابی بچه‌ها است که در آینده خود را نشان می‌دهد.

۳. فرزند پروری مقتدرانه:

والدین مقتدر، محکم، مهربان و دوست‌داشتنی هستند. آن‌ها قوانین را وضع می‌کنند و از فرزندان انتظار دارند که از این قوانین پیروی کنند. این والدین نه بیش از حد سخت‌گیر هستند و نه زیاده‌روی می‌کنند و تعادل زیادی بین این دو ایجاد می‌کنند. والدین مقتدر بین انتظارات بسیار بالا و انتظارات بسیار کم تعادل برقرار می‌کنند. برخلاف والدین مستبد، این والدین به فرزندان خود اجازه می‌دهند تا در محدوده سنی خود تصمیم بگیرند، همچنین آن‌ها فرزندان خود را تشویق می‌کنند تا با رشد مسئولیت‌های بیشتری را با آن‌ها بر عهده بگیرند. والدین مقتدر به شدت پاسخ می‌دهند، از باید‌ها و نباید‌های تربیت فرزند آگاه هستند و نیازهای فرزندان خود را تأمین می‌کنند، اما مراقب هستند که تسلیم همه نیازهای آن‌ها نشوند. آن‌ها قوانین و دستورالعمل‌هایی را وضع کرد. و دلایل مرتبط پشت این قوانین را به فرزندان توضیح می‌دهند. تفاوت بین سبک‌های فرزند پروری مقتدرانه و مستبدانه در ارتباط، گرما و سبک‌های انضباط نهفته است. درحالی‌که والدین مقتدر عشق و صمیمیت را منتقل می‌کنند، چیزی که والدین مستبد فاقد آن هستند.

۴. والدین سهل‌گیر یکی از رایج‌ترین انواع تربیت فرزند:

این سبک والدین از نقش والدین در تربیت فرزند اطلاع دارند و می‌دانند چطور با بچه‌ها ارتباط برقرار کنند. والدین سهل‌گیر بیش از حد مراقب هستند و عشق و صمیمیت زیادی با فرزندان خود دارند، بدون اینکه محدودیتی تعیین کننده آن‌ها زیاده‌خواه هستند و نمی‌خواهند اراده خود را به فرزندان تحمیل کنند. معمولاً هیچ قانونی وجود ندارد؟ قطعاً هیچ عواقبی پس از آن وجود ندارد. این والدین ممکن است فرزندان خود را از پیامدهای منطقی یا طبیعی دور کنند تا آن‌ها را از ناراحتی، احساسات جریحه‌دار یا آسیب نجات دهند. این نوع تربیت فرزند منتقدین زیادی دارد. این والدین معمولاً مهربان هستند، اما وقتی کودک سرکشی کند ممکن است ناامید شوند. با وجود ناامیدی، آن‌ها از ترس آسیب رساندن جسمی یا روحی به فرزندان خود هیچ اقدامی انجام نمی‌دهند. کودکانی که توسط والدین سهل‌گیر بزرگ می‌شوند، خودمحرور و فاقد خودکنترلی هستند. آن‌ها معمولاً تک‌انگ و ناامید هستند و سعی می‌کنند مطابق انتظارات جامعه عمل کنند. آن‌ها ممکن است به سختی با بزرگ‌سالی وفق پیدا کنند چون برای مطابقت خواسته‌های خود با انتظارات دیگران تجربه‌ای ندارند.

۵. والدین بدون دخالت:

تربیت فرزند یک کار گروهی است و نباید به عهده یک نفر باشد. نام این سبک فرزند پروری، گویای همه چیز در مورد این والدین است. آن‌ها قوانین را برای کودکان وضع نمی‌کنند و معمولاً پاسخ بسیار کمی به نیازهای کودکان نشان می‌دهند. اصولاً بچه‌ها کار خودشان را می‌کنند. فرزندان چنین والدینی با مشکلات زیادی در زندگی بزرگ می‌شوند. آن‌ها معمولاً از نظر عاطفی کمبود دارند، هیچ کنترلی به خود ندارند و عملکرد تحصیلی آن‌ها ضعیف‌تر از حد میانگین است. روش‌های تربیت فرزند پروری زیادی وجود دارد اما انتخاب آن دشوار است.

ارکان تربیت فرزند چیست؟

ارکان تربیت فرزند پایه‌هایی است که والدین باید فرزندان خود را طبق آن تربیت کنند. آن‌ها به کودکان کمک می‌کنند تا به بزرگسالانی مسئولیت‌پذیر تبدیل شوند و می‌توانند به راحتی در جامعه ادغام شوند و خود را با تغییر وفق دهند. برای نمونه تربیت فرزند طلاق با دیگر بچه‌ها بسیار متفاوت است.

۱. راهنمایی:

راهنمایی صحیح به فرزندان کمک می‌کند تا احساسات خود را کنترل کنند، تصمیمات خوبی بگیرند و با همسالان خود به خوبی تعامل کنند.

۲. نظم و انضباط:

وجود یا عدم وجود نظم و انضباط بر رفتار فرزندان تاثیر میگذارد، به همین خاطر در جلسات مشاوره فرزندان مشاورین تاکید بسیاری بر آموزش نظم به فرزند می کنند. برای رفتار خوب، به کودکان نیاز به نظم و انضباط واضح و مداوم دارند که شامل تنبیه با انگیزه عشق است.

۳. آشنایی با معنویت از ارکان تربیت فرزند است:

آموزش ارزش های اخلاقی و معنویت به کودکان بسیار مهم است. والدین باید الگوهای خوبی باشند و همیشه در کنار فرزندان خود در امور معنوی شرکت کنند. این باعث بهبود تقویت مثبت و منفی در بچه ها می شود.

۴. آموزش و پرورش:

استعداد های فرزندان و راهنمایی آن ها در مسیر تحصیلی مهم است. علاوه بر این روش حساب شده برای افزایش مسئولیت پذیری در فرزندان است که به مرور انجام می شود. فرزندان نباید مجبور باشند که مهارت یا حرفه ای را صرفه بر اساس ترجیحات والدین یاد بگیرند.

درگیر زندگی فرزند شوید.

والدین زیادی سوال بسیار زیادی دارند در قبال این که بهترین روش تربیت فرزند چیست؟

یکی از موثر ترین و کارآمدترین نکات تربیت فرزند این است که درگیر زندگی فرزندان شوید. درگیر شدن در زندگی فرزند به این معنی است که همیشه اولویت های بچه ها را در اولویت قرار دهند. این بدان معناست که باید چیزهای زیادی برای فرزندان خود فدا کنید. در بیشتر مواقع مجبور می شوید برنامه خود را تغییر دهید. شما باید از نظر جسمی و عاطفی در کنار فرزند خود باشید (سایت ویکی روان، ۱۴۰۱).

به گزارش خبرگزاری مهر، هر کس شیوه خاصی برای تربیت فرزندان خود دارد که در واقع بازتاب شخصیت اوست. تربیت فرزند امری بسیار مهم و ضروری در خانواده و جامعه می باشد و این یکی از وظایف خطیر والدین می باشد که باید در این امر کوشا و با صبر و حوصله عمل نمایند. این شیوه ها از تمام عواملی که ما را منحصر به فرد کرده اند، تاثیر می پذیرند.

عواملی مانند نوع تربیت، شخصیت و ارزشهایی که به آن پایبندیم. هر یک از این عوامل، به تناسب نقش تربیتی ما برای فرزندانمان، بر دیدگاه ما اثر می گذارد و رفتارمان را در برابر بچه ها و انتظاراتمان از آنها را تحت تاثیر قرار می دهد.

روش ما در تربیت فرزند، اثر مستقیمی بر عزت نفس فرزندانمان دارد، زیرا نوع ارتباط روزمره ما با آنها را تعیین می کند. بیشتر کنش و واکنشهای ما در ارتباط با فرزندانمان با توجه به تناسب ماهیت و کیفیت واکنش ما، اثر بالقوه بر عزت نفس کودکانمان دارد، چه به شکل مثبت و چه به صورت منفی.

استاندارهای ارزشی و رفتاری

ارزش های مورد تایید ما در واقع اعتقادات ما درباره خوب و بد و درست و غلط و شامل باید ها و نبایدهای مورد پذیرش ماست. این ارزش ها اثر مهمی بر نحوه تربیت فرزندانمان دارد، زیرا ما به طور طبیعی، کودکان خود را در جهت رفتاری مطابق با معیارهای مورد نظر خویش پرورش می دهیم. اگر تا حد امکان، نسبت به اساس ارزش های واقعی خود و چیستی آنها صادق، رک و بی رودربایستی باشیم، کاری بس مهم انجام داده ایم. اگر در ذهنمان نیز رک و صریح به آنها بپردازیم، وظیفه خود را به عنوان والدین، ساده تر و راحت کرده ایم، زیرا با این کار می توانیم راهبردهای رفتاری مشخص را برای کودکانمان تنظیم کرده و به کاربریم.

داشتن معیارهایی روشن و واضح به دلایل بی شماری باعث آگاهی و نظارت کودکان بر رفتار شخصی خود می شود. اولاً بچه های کوچک دوست دارند که مرزهای رفتاری خاصی برایشان تعیین شود، زیرا این مسئله به آنان کمک می کند تا دنیای خود را بر اساس چیزی مشخص پی ریزی کرده و نسبت به آن، حس بگیرند. این امر باعث ایجاد حس امنیت خاطر در آنان خواهد شد. ثانیاً،

رفتار انسان به طور ویژه ای از طریق گفت و گو با ضمیر ناخودآگاه یعنی فکر کردن به چگونگی کاری که باید در شرایطی ویژه انجام دهیم.

خویشتن خویش را بشناسیم

بخشی از خوب انجام دادن وظیفه تربیت فرزند، شناخت خویشتن خویش است. همه ما قبل از اینکه والدین فرزندان خود باشیم، افراد و اشخاص منحصر به فردی هستیم که سابقه و شخصیت ما در رفتار هایمان نسبت به کودکان اثر خاص خود دارد. این مسئله الزاما نمی تواند بد باشد، ولی در صورتی مضر است که فلسفه ما در زمینه تربیت کودک، بیشتر از تجارب کودکی خودمان سرچشمه بگیرد نه اینکه نشان دهنده تجلی اعتقادات و ارزش های شخصی ما باشد.

مثلا مادری که نسبت به دختر خود سهل گیر است، زیرا والدین خودش با او بسیار سخت گیر و مستبد بوده اند تا جایی که او با خود عهد می کند که در مورد فرزندش اینگونه سختگیر نباشد. به هر حال، می توان گفت غالبا روش تربیت خود ما، تاثیری هر چند اندک در تربیت فرزندمان دارد.

اگر به عنوان والدین بچه ها، با بی طرفی به رفتارمان بنگریم متوجه می شویم که بعضی از برخوردها، رفتارها و توقعات ما در واقع بی دلیل و غیر منطقی است. این نوع برخوردها گاه نا آگاهانه می تواند ناشی از تجربیات کودکی و عصبی مزاجی ما باشد. تحقیقات در زمینه رشد کودک، به وضوح نشان می دهد والدینی که در خانه اعمال قدرت می کنند، بر رفتار های بچه ها اثر خاصی دارند. روش های تربیت کودک، بر اساس نوع نظارت والدین، تجزیه و تحلیل می شود. کنترل های سخت گیرانه، بی بندوباری و آزادی. همچنین این تحقیقات در مورد وجوه تفاوت چگونگی تقسیم قدرت در خانواده ها نیز نکاتی را روشن ساخته اند. والدین سخت گیر

در بعضی خانواده ها، یکی از والدین اغلب پدر زمام امور را در دست دارد او، بیشتر تصمیمات را به تنهایی و غالبا بدون مشورت با دیگر اعضای خانواده اتخاذ می کند و معمولا همسر و فرزندانش امیال و خواسته های او را بدون هیچ پرسشی انجام می دهند. در چنین خانواده ای روابط معمولی بین والدین و بچه ها بر اساس قدرت است و بچه ها کارهای خود را بر اساس دستورات داده شده انجام می دهند. آنها اگر این کارها را نکنند اولین واکنشی که خواهند دید تنبیه بدنی است. حتی در دوران نوجوانی، این نوع مدیریت پدر در خانواده به شکل سنتی پدر خود را رئیس خانه می داند. تربیت در چنین خانواده هایی آثار سو ویژه ای بر رشد اخلاقی کودک می گذارد.

والدین آسان گیر

نوع دیگر در افراط در نظارت، مربوط به والدینی است که فرزندان خود را کمتر یا بیشتر از هم سن و سالانشان می بینند و اساسا دوست ندارند هیچ گونه اجبار و زوری را اعمال کنند، در این خانواده ها اصولا اعضای خانواده در اعمال قدرت یکسان هستند. آنها همیشه عقیده بچه ها و نظر آنها را در مورد نوع کارها می پرسند. اصل اساسی تربیت فرزند در این گونه خانواده ها این است که اگر بچه ها بخواهند کاری انجام شود، لابد کار خوبی است و مشکلی وجود ندارد. این نوع تربیت کردن را "آسان گیر" می نامند و خانواده های این چنینی بسیار نادر و کم هستند.

نوع دیگری از خانواده های آسان گیر وجود دارد که اصولا قدرت و تمایلی برای اعمال نظارت بر بچه هایشان ندارند چون فرصت های شخصی آنها برای انجام این کار کم است. این نوع آسان گیری در واقع نوعی غفلت و مسامحه است نه چیز دیگر. این روش تربیتی، معمولا روش سنجیده و عمومی نیست و علت آن گاه فقر و تنگدستی والدین است. بچه هایی که در خانواده های ثروتمند زندگی می کنند نیز به دلایل مختلف دچار همین سرنوشت می شوند. در میان منحنی قدرت والدین، یعنی جایی که اکثر خانواده ها در آن قسمت قرار دارند، نوعی زندگی وجود دارد که والدین به شکلی منطقی و مساوی دارای قدرت بوده و بچه ها نیز گاهی در تصمیمات خانواده مداخله می کنند. دیگر مشخصه های این نوع زندگی عبارتند از: وجود معیار هایی روشن و درست از رفتارهای قابل قبول برای همه اعضای خانواده که نتایج مثبت و با ثباتی را به همراه می آورند؛ والدین علاقه و عاطفه خود را آشکارا به بچه

ها نشان می دهند؛ در بیشتر موارد برای برقراری انضباط از تشویق و استدلال استفاده می شود، نه انتقاد و تنبیه؛ آمادگی والدین برای توضیح قوانین خانه برای بچه ها و گوش دادن به حرف های فرزندانشان. اگر برای بچه هاسوالی در مورد قوانین خانه پیش آید یا اینکه احساس کنند با آنان برخورد نادرستی شده، پدر و مادر سعی می کنند تا به شکلی منطقی بچه ها را قانع کنند. در نتیجه در چنین خانواده هایی که والدین به بچه ها اجازه بیان عقاید شان را می دهند و در مورد موضوعی که خانواده را تحت تاثیر قرار می دهد گفت و گو می کنند. در واقع در حال ایجاد موقعیتی تثبیت شده و معتبر هستند و واقعیت است که بچه ها به عنوان اعضای این تجمع دارای احترام و ارزش هستند. تحقیقات انجام شده نشان می دهد تربیت کودکان با روش آزادانه برای رشد آنها منافی واقعی در بردارد(سایت خبرگزاری مهر، ۱۳۹۲).

مبانی نظری تحقیق

فضای مجازی:

فضای مجازی یک تخصص میان رشته ای است که جهت ایجاد امکان ارتباط از راه دور، دسترسی به اطلاعات و جلوگیری از انباشت و انحصار آن مورد استفاده قرار می گیرد. واژه فناوری اطلاعات اولین بار از سوی لیویت و وایزلزآر سال ۱۹۵۸ به منظور بیان نقش رایانه در پشتیبانی از تصمیم گیری ها و پردازش اطلاعات در سازمان ها به کار گرفته شد. در حال حاضر روش های سنتی آموزش دیگر قادر به پاسخگویی به نیاز های رشد و گسترش مداوم های آموزشی نیستند. فناوری های جدید فرصت های بیشتر، جدیدتر، و جذاب تری را برای آموزش و پرورش ارائه میکنند، مانند: فرصت کسب تجربه یادگیری متناسب با توانایی و شیوه یادگیری هر مرتب(ترابی زاده، ۱۳۹۹).

دلایل و انگیزه های جذب جوانان به اینترنت و رفتار آن ها در فضای مجازی زمینه های اصلی هستند که رویکرد استفاده و خشنودی به آن ها توجه می شود. کاتز، بلاگر و آگورویچ برداشتی کارکرد گرایانه از نظر استفاده و خشنودی ارائه می دهند که این رویکرد مربوط می شود به ریشه های اجتماعی و روان شناسی اجتماعی نیاز های انتظارات از رسانه های اجتماعی ایجاد می کند و منجر می شود به الگو های متفاوت مواجهه با رسانه که نتیجه آن خشنودی های مرتبط با نیاز و پیامد های دیگری است که اغلب ناخواسته است. فضای مجازی آغاز گر دوره ای است که در آن رسانه و مخاطب تغییر و مفهوم داده اند، از منظر رسانه ای، اینترنت چند رسانه ای شده و در آن متن نوشتاری، صوتی و تصویری حضور دیالکتیکی و پویایی دارد. طبق این نظریه، کاربران اینترنت نیاز هایی دارند که انتظار دارند با مراجعه به سایت های تبلیغاتی و نیازمندی به رفع و رجوع آن پردازند. کاتز(۱۹۵۸) معتقد است که مخاطب محتوای رسانه را انتخاب می کند و توانایی مخاطب بیش از آن است که قبلا تصور می شده است. او با اینگونه مفهوم سازی مخاطب، نظریه استفاده و خشنودی را مطرح کرد.

عملکرد تحصیلی:

عملکرد تحصیلی عبارت است از درجه و میزان موفقیت فرد در امتحانات پایان ترم تحصیلی مدارس که از نمره صفر تا بیست تعیین می گردد. به اعتقاد شلی ای تیلور(۱۹۹۶) اهداف اساسی هر نظام آموزشی فراهم آوردن شرایط و استفاده از شیوه های نوین و مفید است تا فراگیران به کمک آن ها بتوانند حداکثر توانمندی های خود را بروز داده و به موفقیت های بیشتری نائل آیند. شاخص چندین پیشرفت عملکرد تحصیلی است که شامل زیر مجموعه های متعددی از جمله خود کار آمدی، انگیزه و پیشرفت، کاهش اضطراب، فقدان کنترل پیامد و استفاده از راهبرد های مناسب برای مطالعه است. خود کار آمدی یعنی اطمینان داشتن به خود در زمینه تحصیلی و فعالیت های آموزشی، انگیزش عامل نیرو بخش رفتار است و فقدان کنترل پیامد به معنی این است که لزوما افزایش کارکرد تغییری در نتیجه دلخواه تحصیلی حاصل نمی شود(درتاج، ۱۳۸۳).

2	Leavitt and visles	3
2	Katz and Blogger	4
2	Taylor	5

طبق نظر دسی و همکارانش (۱۹۸۵) هنگامی که افراد خود را کفایت و خودمختار ادراک می‌کنند مایل اند دارای انگیزه درونی باشند. رفتار این افراد از درون هدایت می‌شود. این افراد به دیگران و یا به وقایع بیرونی به راحتی اجازه نمی‌دهند تا بر آن‌ها تاثیر بگذارند. برای مثال اگر فردی انگیزه درونی برای خواندن داستان دارد، آن را حتماً به آسانی خواهد خواند، زیرا در این فرآیند رضایت و خشنودی درونی احساس میکند، و به این دلیل به داستان علاقه ندارد که فرضاً هرگاه داستان می‌خواند مادرش او را تشویق کند، همچنین دلیل این نیست که از هر چیزی می‌ترسد. او این داستان را می‌خواند چون آزمایش کردن و عبرت گرفتن از زندگی دیگران برایش رضایت بخش است. بیشتر والدین و معلمان از تایید برای تشویق و به کارهای مناسب و از عدم تایید برای جلوگیری از رفتارهای نامناسب استفاده می‌کنند. کودکان و دانش آموزانی که می‌خواهند به والدین و معلمان خود خیلی لطف کنند، اغلب در مورد تایید شدن به خاطر انجام کارهای خوب، احساسات غرور و شرم را درونی می‌کنند. در واقع چنین کودکی هنگامی که کار خوبی انجام می‌دهد، احساس غرور می‌کند حتی اگر دیگران آن را تایید نکنند. همین‌طور، وقتی وی کاری را به بهترین شکل و با جدیت انجام ندهد، احساس شرم میکند. لازم هم نیست کسی چیزی را جاب شکست او بداند تا احساس شرم او ظاهر شود.

دانش آموزانی که اغلب تقویت کننده‌های اجتماعی را درونی کرده‌اند، اغلب چندین ساعت روی تکالیف خود کار می‌کنند زیرا می‌خواهند از احساس شرم اجتناب کنند. به نظر می‌رسد که این افراد دارای انگیزه درونی باشند زیرا برای انجام دادن تکالیف خود به پاداش و تنبیه نیاز ندارند، اما چون آن‌ها لذت واقعی را از انجام تکالیف تجربه نمی‌کنند، هنوز از نظر انگیزشی، بیرونی هستند و آن ممکن است برای آن‌ها خسته کننده باشد (اوجی نژاد و برزگر، ۱۳۸۹).

تربیت:

ماریا و ینتر پڑووش هایی را بر روی کودکان با مادرشان انجام دادند. وی سه بعد از روابط مادر-فرزند را مطرح کرد:

۱. بعد استقلال آموزی:

والدینی که از این روش استفاده می‌کنند انتظار دارند و تلاش می‌کنند تا فرزندانی مستقل پرورش دهند که بتوانند کارهای شخصی شان همچون دوست یابی و امور مدرسه را بدون نیاز به کمک دیگران انجام دهند.

۲. بعد تسلط آموزی:

مادران این سبک را به کار می‌برند، انتظار دارند که فرزندانشان فعالیت‌هایی همچون ورزش، سرگرم کردن خود و انجام کارهای مشکل را بیاموزند و انجام دهند. بنابراین تلاش می‌کنند تا کودکان خود را در یادگیری این امور ترغیب کنند.

۳. بعد مراقبت آموزی:

مادرانی که این سبک را به کار می‌برند بر یادگیری مهارت‌های مربوط به امور شخصی در منزل مانند غذا خوردن، خوابیدن و... کودکان شان تاکید می‌ورزند (کشاورز و بهنام، ۱۳۹۲).

مایکل راتر^{۴۸} نوع سبک تربیت فرزند را توصیف کرده است. تحقیقات بعدی ثابت کرده است که هر روش تربیتی با رفتارهای خاص در دوران کودکی همراه است. چهار نوع سبک تربیت فرزند به توصیف راتر عبارت‌اند از:

۱. آمرانه:

که با قوانین سفت و سخت و غیرقابل انعطاف مشخص است و ممکن است منجر به عزت نفس پایین، غمگینی و کناره‌گیری اجتماعی کودک شود.

۲. آسان گیر-مسامحه آمیز:

2	doi	6
2	Mia vinter	7
2	Mhale Rotter	8

که مشخصه آن فقدان تعیین خود و خشونت غیر قابل پیش بینی والدین است و ممکن است که سبب خوداتکایی پایین، اختلال کنترل تکانه و پرخاشگر می شود.

۳. روش مسامحه آمیز_سهل انگارانه:

که در آن والدین در پرورش و زندگی کودک دخالت نمیکنند. این روش کودک را در معرض عزت نفس پایین، ضعف خودگردانی و افزایش پرخاشگری قرار می دهد.

۴. روش مقتدرانه_دوسویه:

که مشخصه این روش قواعد محکم همراه با مشارکت دادن فرزند در تصمیم گیری در فضای صمیمی و محبت آمیز است. اعتقاد بر این است که این سبک تربیتی احتمالاً منجر به خوداتکایی، عزت نفس و پیدایش حس مسئولیت پذیری اجتماعی در کودک می شود(بیرگانی و همکاران، ۱۳۹۰).

اهداف تحقیق

هدف اصلی

بررسی تاثیر فضای مجازی بر تربیت و عملکرد تحصیلی فرزندان

هدف فرعی

بررسی تاثیر مثبت فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی فرزندان ۱۰ تا ۱۵ سال
تاثیر فضای مجازی بر حسب شرایط فرهنگی و اقتصادی بر تربیت و عملکرد فرزندان

سوالات تحقیق

سوال اصلی

آیا فضای مجازی بر تربیت و عملکرد تحصیلی فرزندان موثر است؟

سوال فرعی

آیا فضای مجازی تاثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی فرزندان ۱۰ تا ۱۵ سال دارد؟
آیا تاثیر فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی و تربیت فرزندان بر حسب فرهنگ و اقتصادی فرق می کند؟

فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی

فرض صفر: به نظر می رسد فضای مجازی بر تربیت و عملکرد تحصیلی فرزندان تاثیر می گذارد.
فرض خلاف: به نظر می رسد فضای مجازی بر تربیت و عملکرد تحصیلی فرزندان تاثیر نمی گذارد.

روش تحقیق

این پژوهش براساس ماهیت داده ها یک تحقیق کیفی، از نظر هدف تحقیق کاربردی و برحسب ابزار گردآوری داده ها یک تحقیق توصیفی می باشد. با توجه به اینکه تحقیق حاضر به روش توصیفی تحلیل انجام شده است و بر پایه مطالعات کتابخانه ای و اسنادی استوار است، لذا از ابزار فیش برداری اسناد معتبر، برای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز استفاده شده است. در روش کتابخانه ای با مراجعه به کتب و مقالات فارسی و لاتین، بخشی از اطلاعات لازم جمع آوری گردیده و به علاوه از اینترنت به عنوان منبع اطلاعات روز علمی استفاده به عمل آمده و مقالات معتبر پژوهشی نیز مورد استفاده قرار گرفته اند.
محقق در این پژوهش از رویکرد کیفی استفاده نموده است. در این پژوهش برای پاسخگویی به سئوال پژوهش از روش پدیدار نگاری استفاده شده است. روش پدیدار نگاری را می توان برای پژوهش درباره هر جنبه از واقعیت طبیعی یا اجتماعی که افراد درباره آن برداشتی به دست آورده اند مورد استفاده قرار داد. جامعه آماری این پژوهش نیز، شامل فرزندان شهر مشهد می باشد.

مشارکت کننده های این پژوهش ۳ نفر از پسران و ۲ نفر از دختران می باشند که انتخاب شده اند. محقق در تحقیق حاضر از نمونه گیری هدفمند استفاده نموده است. در نمونه گیری هدفمند، بخشی از جامعه، بر اساس قضاوت و نظر کارشناسی خود پژوهنده و یا تأیید افراد صاحب نظر، نمونه انتخاب می شود. این نمونه به گونه ای انتخاب شده است که تا حد امکان ویژگی های جامعه واقعی را داشته باشند.

در این پژوهش روش و ابزار گردآوری اطلاعات از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته می باشد، که هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامیده است. داده ها از طریق روش مقایسه ای موازی مورد تحلیل قرار گرفته و نتایج بدست آمده از مصاحبه، جمع آوری، ثبت و به روش تفسیری از طریق تدوین جدول راهنما و استخراج نکات کلیدی، کدگذاری باز، کد مولفه و در قالب مضامین عمده دسته بندی گردیده اند

یافته ها

ردیف	سوالات	نکات کلیدی	کد باز	مولفه	ابعاد
۱	یا فضای مجازی تاثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی و تربیت فرزند شما داشته است؟	۱. تاثیر منفی در صورت نداشتن مدیریت زمان ۲. کاهش تمرکز و به وجود آمدن روحیه پرخاشگری ۳. باعث به وجود آمدن اعتیاد مجازی و افت تحصیلی می شود ۴. باعث تبدیل به راهی برای اصلاح رفتار مقبول اجتماعی می شود ۵. داشتن تاثیر زیاد مخصوصا بر روی دانش آموزان ابتدایی	۱. داشتن تاثیر منفی ۲. داشتن روحیه پرخاشگری و عدم تمرکز ۳. اعتیاد داشتن به فضای مجازی و افت عملکرد تحصیلی ۴. اصلاح رفتار مقبول اجتماعی ۵. داشتن تاثیر زیاد	۱. نداشتن مدیریت زمان ۲. نداشتن مدیریت زمان ۳. بی برنامهگی در استفاده ۴. استفاده صحیح از فضای مجازی ۵. تاثیر زیاد به واسطه شرایط اجتماع	عملکرد تحصیلی و تربیت
۲	به نظر شما فضای مجازی بیشتر تاثیر مثبت بر عملکرد تحصیلی و تربیت دارد یا منفی؟	۱. بستگی به نحوه استفاده دارد ۲. اگر تحت نظارت والدین باشد می تواند مثبت باشد	۱. استفاده صحیح و نادرست ۲. نظارت والدین	۱. نداشتن برنامه در استفاده از فضای مجازی ۲. کنترل والدین	عملکرد تحصیلی و تربیت

	<p>۳. داشتن برنامه</p> <p>۴. شرایط متفاوت</p> <p>۵. بستگی به نحوه استفاده دارد</p>	<p>۳. تاثیر منفی و افت تمرکز</p> <p>۴. تجربه مثبت و شرایط مختلف</p> <p>۵. نحوه مختلف استفاده و تاثیر بیشتر منفی</p>	<p>۳. بیشتر تاثیر منفی داشته و باعث افت تمرکز می شود</p> <p>۴. تجربه مثبت ولی بر اساس شرایط متفاوت است</p> <p>۵. بسته به نحوه استفاده مختلف است ولی بیشتر تاثیر منفی داشته است</p>		
تربیت	<p>۱. معاشرت با افراد حقیق</p> <p>۲. برنامه ریزی صحیح</p> <p>۳. برنامه داشتن</p> <p>۴. داشتن حس کنجاوی و دوری از تقلید</p> <p>۵. نظارت دقیق بر فرزند</p>	<p>۱. برنامه داشتن با دوستان و مدیریت زمان</p> <p>۲. داشتن زمان محدود</p> <p>۳. نظارت دقیق</p> <p>۴. ذهن پرسشگر و فعال و دوری از تقلید از افراد مشهور اینترنتی</p> <p>۵. محدود کردن فضای مجازی</p>	<p>۱. برنامه ریزی و محاسبه زمانی و ملاقات و تعامل با دوستان</p> <p>۲. نظارت و زمان محدود</p> <p>۳. کنترل و نظارت والدین</p> <p>۴. داشتن ذهن فعال و دوری از تقلید رفتار افراد مشهور اینترنتی</p> <p>۵. محدود کردن و کنترل استفاده از فضای مجازی</p>	<p>به نظر شما راهکار موثر برای جلوگیری از تاثیر منفی فضای مجازی بر تربیت فرزند چیست؟</p>	۳
عملکرد	<p>۱. تحمیل و اجبار</p>	<p>۱. تحمیل نکردن</p>	<p>۱. تحمیل نکردن مطالعه</p>	<p>به نظر شما راهکار موثر</p>	۴

<p>تحصیلی</p>	<p>مطالعه</p> <p>۲. داشتن برنامه ریزی برای استفاده محدود</p> <p>۳. برنامه ریزی صحیح</p> <p>۴. داشتن برنامه هدفمند</p> <p>۵. به وجود آوردن فرهنگ صحیح استفاده از فضای مجازی در جامعه</p>	<p>مطالعه و استفاده مفید از فضای مجازی</p> <p>۲. استفاده فقط در مواقع ضروری</p> <p>۳. مدیریت زمان</p> <p>۴. کنترل زمان و محدودیت استفاده</p> <p>۵. فرهنگ سازی و محدود کردن استفاده از فضای مجازی</p>	<p>به فرزند و استفاده از فضای مجازی به عنوان یک سرگرمی مفید</p> <p>۲. استفاده ضروری همراه با زمان محدود</p> <p>۳. استفاده از زمان سنج برای مدیریت زمان</p> <p>۴. کنترل زمانی و استفاده از قفل کودک برای فرزندان</p> <p>۵. فرهنگ سازی و محدود کردن استفاده نوجوانان از اپلیکیشن هایی نظیر اینستاگرام</p>	<p>برای جلوگیری از تاثیر منفی فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی فرزند چیست؟</p>	
<p>عملکرد تحصیلی و تربیت</p>	<p>۱. بی برنامه گی و نداشتن هدف</p> <p>۲. آگاهی از نحوه استفاده</p> <p>۳. توجه به واقعیات</p> <p>۴. بالا رفتن سواد رسانه ای</p> <p>۵. نظارت و فرهنگ سازی در جامعه</p>	<p>۱. نداشتن برنامه درست</p> <p>۲. اتفاده نادرست از فضای مجازی</p> <p>۳. دور شدن از واقعیات</p> <p>۴. استفاده درست از اینترنت</p> <p>۵. عدم کنترل استفاده از فضای مجازی</p>	<p>۱. تاثیر بیشتر منفی به واسطه نداشتن برنامه درست</p> <p>۲. منفی به واسطه استفاده نادرست از فضای مجازی</p> <p>۳. منفی، دور شدن و بی توجهی به واقعیات</p> <p>۴. مثبت، به واسطه استفاده صحیح ما از فضای مجازی</p> <p>۵. تاثیرات منفی در صورت عدم کنترل استفاده از فضای مجازی</p>	<p>تاثیر فضای مجازی را در آینده بر عملکرد تحصیلی و تربیت فرزند خود چگونه می بینید؟</p>	<p>۵</p>

بحث و نتیجه گیری

با توجه به موضوع تحقیق حاضر که به بررسی تاثیر فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی و تربیت فرزندان مشهود پرداخته شده است، لذا نتایج این پژوهش نشان می دهد که فضای مجازی تاثیر بسیاری زیادی می تواند بر روی تربیت و عملکرد تحصیلی فرزندان داشته باشد، در بعد عملکرد تحصیلی و تربیت نداشتن مدیریت زمان و بی برنامهگی در استفاده از فضای مجازی باعث به وجود آمدن تاثیرات منفی نظیر داشتن روحیه پرخاشگری، عدم تمرکز، اعتیاد به فضای مجازی، افت عملکرد تحصیلی و دور شدن از واقعیات همراه است، همچنین در بعد عملکرد تحصیلی به واسطه کنترل و نظارت دقیق و به وجود آمدن فرهنگ صحیح استفاده از فضای مجازی، می تواند تاثیر مثبتی داشته باشد و در بعد تربیت، معاشرت با افراد در دنیای واقعی به جای دنیای مجازی و داشتن حس کنجکاوی و دوری از تقلید افراد مشهور مجازی می تواند باعث شود که فضای مجازی تاثیر مثبتی بر تربیت فرزندان داشته باشد.

نکته مهم دیگر این است که خیلی از خانواده ها سعی می کنند فضای مجازی را از فرزندشان دور کنند، اما این یک راهکار بسیار اشتباه است، همانطور که گفته شد فضای مجازی می تواند تاثیرات بسیار مثبتی داشته باشد که با آموزش استفاده درست و مفید به فرزندانمان می توانیم فواید مثبتی از فضای مجازی را در زمینه های مختلف فرزندمان مشاهده کنیم.

چند نکته مهم درباره جلوگیری از تاثیرات منفی فضای مجازی:

کنترل و مدیریت زمان: استفاده از هر ابزاری اگر بی رویه استفاده شود قطعاً زیان هایی را به فرد وارد میکند، فضای مجازی هم از این قائده مستثنا نیست و در زمام استفاده از فضای مجازی باید زمان مدیریت شود تا آسیبی به عملکرد تحصیلی و زمینه های مختلف دیگر زندگی فرد وارد نشود.

تاثیر ناپذیری از افراد مشهور اینترنتی: متأسفانه افراد بسیار زیادی مخصوصاً در اینستاگرام دست به کار های عجیب و غریب برای به دست آوردن دنبال کننده می کنند که خیلی از آن ها اخلاقی نیستند، با آموزش صحیح به فرزندمان می توانیم به او یاد بدهیم که نباید رفتار همه افراد مشهور را تقلید کرد در عوض می توان از همین فضای رسانه ای فرزند را با افراد موفق از راه درست و احکام معنوی آشنا کرد.

نظارت دقیق والدین: به هر حال نوجوان نیاز به نظارت دارد و اگر به حال خود رها شود ممکن است به او زیان زیادی وارد شود، و علاوه بر آموزش استفاده صحیح حدامکان باید به نحوه استفاده او کنترل و نظارت دقیق داشته باشیم تا کودک و نوجوان وارد مسیر غلط استفاده از فضای مجازی نشود.

محدود کردن استفاده از فضای مجازی: برای یه کودک ۱۰ ساله مسلماً اینستاگرام و امثال این پلتفرم ها نمی توانند برای او مفید باشند، در عوض می توان با نصب بازی های آموزشی و خلاق و همچنین کلیپ های آموزنده که ارزش محتوایی بالایی دارند هوش و خلاقیت کودک را بالا برد و بهترین استفاده را از فضای مجاز انجام داد و همچنین بسیاری از کودکان و نوجوانان بازی هایی را انجام می دهند که باعث پرخاشگری آن ها می شود و اصلاً مناسب سن این افراد نیست که باید با نظارت دقیق و محدود کردن این بازی ها را به وجود آمدن روحیه پرخاشگر و مضطرب در کودک و نوجوانمان پیشگیری کنیم.

نتیجه آخر، اینکه فضای مجازی بستری است که می تواند هم تاثیرات مثبت و هم تاثیرات منفی زیادی داشته باشد با رعایت اصول اخلاقی و استفاده صحیح و مدیریت زمانی می توان تا حد امکان تاثیرات منفی آن را خودمان دور بکنیم و از ویژگی های مثبت فضای مجازی استفاده کنیم، و اینکه بیشتر افراد مصاحبه کننده به آینده تاثیر فضای مجازی خوش بین نبودند و اعتقاد داشتند که بیشتر تاثیر منفی دارد تا مثبت، این نشان می دهد که ما راه را درست طی نکرده ایم اما می توان با راهکار هایی که گفته شد و فرهنگ سازی در جامعه، در آینده تاثیرات بسیار مثبتی از فضای مجازی به دست بیاوریم.

پیشنهادات

پیشنهادات علمی

- بررسی تاثیر فیلم های پورنوگرافی بر تربیت و سلامت روان فرزندان
- بررسی چگونگی شکل گیری تفکر اجتماعی به واسطه فضای مجازی
- بررسی نحوه استفاده رتبه برتر های کنکور از فضای مجازی

پیشنهادات کاربردی

- فرهنگ سازی راجب نحوه استفاده درست از فضای مجازی
- ارائه راهکار های کنترل درست و مدیریت زمان استفاده از فضای مجازی
- مصاحبه و ایجاد گفت و گو بین جمعی از افراد دارای علم سواد رسانه ای درباره ارائه الگوهای صحیح و مثبت فضای

مجازی

منابع

داخلی

- تاجیک، محمد رضا؛ کاظمینی، نازنین؛ (۱۳۹۲) بررسی رابطه فضای مجازی با تغییرات دینی و فرهنگی کاربران، مجله مدیریت فرهنگی، سال هفتم شماره بیستم و دوم زمستان (۱۳۹۲)
- ترابی زاده، سمیه، (۱۳۹۷)، تاثیر فضای مجازی بر تعلیم و تربیت رسمی، پژوهشنامه اورمزد، شماره ۵۱، تابستان (۱۳۹۹)
- حاج محمدی، سمیرا؛ حاج محمدی فرشته؛ (۱۳۹۶)، تاثیرات اخلاقی استفاده از فضای مجازی بر پیوند زناشویی و روابط فرزندان در خانواده، اخلاق، دوره بیست و هشتم، پاییز (۱۳۹۶)
- حاجیانی، ابراهیم، محمدزاده، حمیدرضا؛ (۱۳۹۳) بررسی تاثیر فضای مجازی بر عرصه هویت ملی دانشجویان، سال شانزدهم، شماره یک (۱۳۹۳)
- سینایی، سید عطالله؛ موسوی مشهدی، سارا؛ (۱۴۰۱) تحلیل جامعه شناختی اثر فضای مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، فصلنامه نوآوری و ارزش آفرینی، دوره دهم، شماره بیستم فروردین (۱۴۰۱)
- عسگری، عشرت؛ (۱۳۹۷) آسیب شناسی فضای مجازی در تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان، پاییز (۱۳۹۷)
- مصباحی جمشید، پرستو؛ (۱۳۹۸) مسائل تربیت دینی در فضای مجازی و نحوه مواجهه با آن، سال ۲۸، دوره جدید، شماره ۴۸، پاییز (۱۳۹۸)
- فرخ نیا، رحیم؛ لطفی، اعظم؛ (۱۳۹۰) بررسی تاثیر فضای مجازی اینترنت بر مدگرایی، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره بیستم و هشتم (۱۳۹۰)
- نظری، هدایت؛ حسین آبادی، رضا؛ طاهری، زهرا؛ بختیار، کتابون؛ (۱۳۹۶) بررسی شیوه زندگی متاثر از فضای مجازی و تاثیر آن بر سلامت روان، دوره نوزدهم، شماره چهار، مسلسل ۷۳، پاییز (۱۳۹۶)
- وکیل ها، سمیرا؛ (۱۳۹۲) تاثیر فضای مجازی بر عرصه هویت فرهنگی؛ فصلنامه مطالعات جامعه شناختی ایران، مهر (۱۳۹۲)

<https://rgsr.tabaar.org/articles/11%D8%AA%D8%A7%D8%AB%DB%8C%D8%B1-%D9%85%D9%86%D9%81%DB%8C-%D8%A7%DB%8C%D9%86%D8%AA%D8%B1%D9%86%D8%AA-%D8%A8%D8%B1-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%B4-%D8%A2%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%A7%D9%86-%D9%88-%D9%86%D9%88/>

<https://ivsi.ir/pros-and-cons-of-the-internet/>

https://fa.m.wikipedia.org/wiki/%D9%81%D8%B6%D8%A7%DB%8C_%D9%85%D8%AC%D8%A7%D8%B2%DB%8C

<https://jof.kowsarblog.ir/%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%84%D9%87-%D9%85%D9%81%D9%87%D9%88%D9%85-%D8%B9%D9%85%D9%84%DA%A9%D8%B1%D8%AF-%D8%AA%D8%AD%D8%B5%DB%8C%D9%84%DB%8C-3>

<https://ensani.ir/fa/article/135991/%DA%86%DB%8C%D8%B3%D8%AA%DB%8C-%D9%88-%D8%A7%D9%87%D8%AF%D8%A7%D9%81-%D8%AA%D8%B1%D8%A8%DB%8C%D8%AA>

<https://farzandesabz.com/cyber-space/>

<https://www.google.com/amp/s/rasekhoon.net/lifestyle/amp/show/1366609/%25D9%2581%25D8%25B6%25D8%25A7%25DB%258C-%25D9%2585%25D8%25AC%25D8%25A7%25D8%25B2%25DB%258C-%25D9%2588-%25D8%25B4%25D8%25A8%25DA%25A9%25D9%2587-%25D9%2587%25D8%25A7%25DB%258C-%25D8%25A7%25D8%25AC%25D8%25AA%25D9%2585%25D8%25A7%25D8%25B9%25DB%258C>

<https://edu.ostadbank.com/definition-academic-performance/>

<https://www.wikiravan.com/blog/definition-of-child-rearing/>

<https://www.google.com/amp/s/www.mehrnews.com/amp/2155274/>

<https://bobook.ir/%D9%86%D8%B8%D8%B1%DB%8C%D9%87-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B3%D8%A8%DA%A9-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D9%81%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%AF-%D9%BE%D8%B1%D9%88%D8%B1%DB%8C/>

<http://www.iranprojhe.com/%DA%86%D8%A7%D8%B1%DA%86%D9%88%D8%A8-%D9%88-%D9%85%D8%A8%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D9%86%D8%B8%D8%B1%DB%8C/642-%D9%86%D8%B8%D8%B1%DB%8C%D9%87-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%86%D8%B4%D9%86%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D9%87-%D8%B3%D8%A8%DA%A9-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D9%81%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%AF%D9%BE%D8%B1%D9%88%D8%B1%DB%8C.html>

خارجی

Joanna Duker, Ebenezer Appah Bonney, Maria Goretti, Dunya Adibi(2018). Influence of the internet on the academic achievement of senior high school student in the cape coast metropolis of Ghana. Joana Duker, Ijsrm volume 06 Issue 08 August 2018[www.ijsrm.in]

Kaveri subrahmanyam, patricia greenfield, Robert Kraut, Elisheva Gross(2001). The Impact of computer use on children's and adolescents development. Ksubrah@calstatela.edu(2001)

Kevin kho ,Leah k lakdawala ,Eduardo nakasone(۲۰۱۹) . Impact of internet access on student learning in Peruvian school. Selected paper prepared for Presentation at the 2019 agricultural and applied Economics association Annual meeting, Atlanta ,GA July 21 _July23.

Li li li, Yue MA and Dimitris Friesen, Zhonggen Zhang, Song Qing Jin, Scott Rozelle(2021). The Impact of internet use on adolescent learning outcomes: evidence from rural China.

Mustapha Almasi, Haruni Machumu, chang Zhu(2017). Internet use among secondary school students and its effects on their learning. Proceedings of Inted 2017 conference 6th_8March 2017, Valencia, Spain.
